

*** RECENZE ***

Posledná monografia Dionýza Ďurišina

Ďurišin, D.: Medziliterárny centrismus stredoeurópskych literatúr I: Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, České Budějovice-Brno-Bratislava 1998, 158 s.

Z úvodu tohto medzinárodného zborníka sa dozvedáme, že ide o „*siedmy medzinárodný monografický pokus... o zmapovanie neprebádaných oblastí literárnej histórie a jej obohatenie o nové pojmy a bádateľské postupy*“. Žiaľ, autor týchto slov, duchovný otec celého projektu a svetoznámy literárny komparatista Dionýz Ďurišin (1929-1997) sa vydania tejto knihy už nedožil. Jeho príspevok v zborníku – **Perspektívy skúmania medziliterárnych centrismov** – možno teda považovať za jeden z posledných textov, ktoré publikoval. Zaujímavo a originálne v ňom uvažuje o cyrilometodskej misii, a to v reláciách stredozemnomorsko-stredoeurópsko-východoslovanských, pričom sa zdôrazňuje práve interkulturálny charakter misijnej púti sv. Cyrila a Metoda v smere Byzancia-Stredná Európa-Rím-Balkán-Kyjevská Rus. Konkretizáciou týchto často aj teoretických úvah je aj príspevok J. Pavloviča *Byzantsko-slovanské artefakty postcyrilometodského Slovenska. O Funkčnosti mora v mediteránnom medziliterárnom centrisme* uvažuje v zborníku slovenský talianista P. Koprda, ktorý okrem iného píše aj o tzv. „*benátskych vzoroch v prvých slovenských milostných veršoch*“. Známy a dnes už aj na Slovensku populárny taliansky komparatista A. Gnisci píše o *Vnímaní stredomorského priestoru*, pričom v príspevku akcentuje najmä fenomén „previazanosti a vzájomnej výmeny jednotlivých kultúr“, ktoré stáročia „obmývali duchovné vlny“ Stredozemného mora. Príspevok českej autorskej dvojice I. Pospíšil-M. Zelenka (ktorí sú spolu s J. Koškom, S. Lesňákovou a P. Kučerom aj vedeckými redaktormi zborníka) posúva čitateľov trochu na sever, lebo je zameraný na *Fenomén stredoeurópskeho medziliterárneho centrismu*. Nie je to však „iba“ aplikácia tzv. „ďurišinovskej metodológie“, ale aj (najmä) zaujímavý diskurz či dialóg s problematikou, ktorú v súvislosti so strednou Európou už v minulosti nastolili také osobnosti ako F. Naumann, R. Wellek, C. Magris či S. Wollman. Záverečnú myšlienku tohto príspevku by si však mohli osvojiť aj súčasní i budúci „konštruktéri“ domácej i zahraničnej politiky: „*Politické a administratívne metódy fungujú úspešne, rýchle, spoľahlivé, ale krátce, ekonomické jsou stabilnější, ale nejpevnější a nezničitelné jsou jen kulturně psychické archetypy, které se vytvářely po staletí*“. O problematike *Osobitosti stredoeurópskeho medziliterárneho priestoru* píše aj známy bulharista a slavista J. Koška. Jeho esejisticky ladený príspevok je preniknutý

produktívnou intelektuálnou skepsou ako aj typickou „stredo európskou iróniou“, ktorú poznáme napríklad aj z esejí M. Kunderu, D. Kiša či P. Eszterházyho. „Človek v pries-tore zakázanej neutrality nie je v istom zmysle skutočný, ozajstný. Používa masky. Ani jedna z masiek nie je pravdivá, ale pravdivý je s maskami... Je rovnako operetným fa-šistom ako operetným komunistom,“ píše J. Koška, pričom „zakázanú neutralitu“ origi-nálne vysvetľuje cez konfrontáciu podobných znakov balkánskej a stredo európskej mentality. Kulturologička O. Balegová v príspevku *Medziliterárna príslušnosť sloven-skej čarodejnej rozprávky* uvažuje o archetypálnych znakoch zakódovaných tak v staro-gréckych mýtoch ako aj v slovenských ľudových rozprávkach. Aj ďalšie príspevky sa dotýkajú problematiky *Ohlasu antickej gréckej kultúry v literatúre a umení na Sloven-sku* (D. Škoviera) alebo *Balkánsko-mediteránneho centrismu* (I. Dorovský). O iný pohľad a inú dimenziu rozširujú naznačenú problematiku aj dva poľské literárno-teo-retické príspevky E. Czapplejwicza (problém heterogenosti v novodobej literatúre) a E. Kasperského (problém intertextuality) ako aj talianskej a ruskej komparatistky: F. Sinopoli a S. Šerlaimovej.

Dovolenková sezóna síce trvá krátko, ale možno je dobré, pripomenúť si ju aj tak-to, netypicky, prostredníctvom tejto publikácie, ktorá nám potvrdí, že exotický Jadran či Stredozemné more sú k nám oveľa bližšie než 16 až 30 hodinová cesta autom či autobusom. Dôkazom tejto prirodzenej duchovnej prepojenosti „Tatier a mora“ je aj tento literárnovedno-komparatistický zborník, ktorý je rovnako aj hodnou a dôstojnou rozlúčkou so slovenským komparatistom svetového mena, Dionýzom Ďurišinom.

Peter Káša

Dvě knihy z Jekatěrinburgu*

Jekatěrinburská univerzita se v poslední době stala významným centrem literár-něvědného bádání. Je to především zásluha N. L. Lejděrmána, soustavně zkoumajícího literární procesy XX. století¹ a největší postavy těchto procesů², a jeho syna M. N. Li-poveckého, který se v devadesátých letech prosadil v ruských časopisech jako pronika-vý kritik současného vývoje ruské literatury.

Z Jekatěrinburgu přišly dvě jejich knihy. Lejděрман otiskl řadu svých „monogra-fických črt“ pod názvem *Русская литературная классика XX века* (Jekatěrinburg 1996), Lipoveckij soubor svých „črt o historické poetice“ pod názvem *Русский пост-модернизм* (Jekatěrinburg 1997). Obě práce si zaslouží pozornost rusistů z jiných ze-mí.

¹ Lejděрман je např. autorem knihy *Движение времени и законы жанра* (Sverdlovsk 1982) o próze 60. a 70. let, zpracoval podnětný projekt vysokoškolského kurzu ruské literatury XX. století atd.

² Na X. Olomouckých dnech rusistů v roce 1991 přednesl např. fundamentální studii o díle Osipa Mandělštama.